

ISTORIJOS SAMPROTAUJAMOJO POBŪDŽIO TEKSTO (RAŠINIO) KŪRIMO UŽDUOTYS

IV G KLASĖJE

Istorijos valstybinio brandos egzamino antros dalies (IV G kl.) užduotyje 2025-2026 m. m. bus reikalaujama parengti samprotaujamojo pobūdžio tekstą (rašinį). Siekiant padėti pasirengti minėto teksto kūrimui, parengėme penkias rašinio temas, kurias siūlome atlikti su mokiniais.

Keletas esminių pastabų:

1. Temos samprotaujamojo pobūdžio tekstui kurti yra pateiktos iš IV gimnazijos klasės programos turinio.
2. Daugiausia orientuojamasi į dvi mokymo(si) turinio sritis – (1) *tarptautiniai santykiai*, (2) *visuomenė: socialinė struktūra, ekonomika, pamatiniai lūžiai*; yra susijusių temų su turinio sritimi (3) *Religija ir mentalitetai*.
3. Siūlant rašiniui temas atsižvelgta į jų išsidėstymą mokslo metų eigoje: nuo pirmos temos mokslų metų pradžioje iki paskutinės temos mokslų metų pabaigoje.
4. Rašinio probleminis klausimas nėra tapatus (prašoma įvertinti, pagrįsti arba paneigti ir kt.). Tuo būdu siekiama išsiaiškinti, kuri klausimo formuluotė labiausiai yra priimtina mūsų darbo praktikoje.
5. Samprotaujamojo pobūdžio teksto kūrimo užduotys skiriasi pagal tematiką ir pateiktų šaltinių turinį, todėl jų sudėtingumas yra skirtingas.
6. Rašiniams siūlomas temas ir parinktus šaltinius mokytojas gali koreguoti ar keisti savo nuožiūra, arba apskritai nenaudoti. Tai nėra privaloma medžiaga.
7. Prieš kiekvieną rašinio užduotį yra pateiktas programoje esantis pasiekimų numeris ir programos turinys, kuris rodo užduoties atitiktį programai.
8. Pateiktoje lentelėje *Užduoties turinys Istorijos BP* paryškintos eilutės, terminai ar kt., kurie tiesiogiai susiję arba gali būti susiję su pateikta rašinio tema.

1 tema.

Užduoties turinys Istorijos BP

Klasė	IV gimnazijos
Mokymo(si) turinio sritis	Tarptautiniai santykiai
Programoje pasiekimų Nr.	30.1.1. Civilizaciniai susidūrimai Senovės pasaulyje
Programos turinys	Graikų ir persų karai , Aleksandro Makedoniečio užkariavimai, Pūnų karai, romėnų kovos su germanais. Aptariama Antikos karvedžių vaidmuo ir karo meno specifika. Nagrinėjamas karų ir užkariavimų palikimas: Romos imperijos pasienio įtvirtinimai („limes“), helenizmas. Aptariama karvedžių Aleksandro Makedoniečio, Julijaus Cezario, Hanibalo ir Leonido reikšmė, analizuojant karo istoriją Senovės pasaulyje. Aiškinamasi falangos, forto, helenizmo, hoplitų, legiono, Romos imperijos pasienio įtvirtinimų („limes“) sąvokų reikšmė aptariamose temose kontekste. Nagrinėjami reikšmingi įvykiai karo meno ir užkariavimų raidai senovės pasaulyje: Maratono mūšis (V a. pr. Kr.), Gaugamelų mūšis (IV a. pr. Kr.), Kanų mūšis (III a. pr. Kr.), Teutoburgo miško mūšis (I a.).

Romėnų poetas Vergilijus teigė: „Iš karo negalima laukti jokių gėrybių“. Remdamiesi pateiktais šaltiniais ir žiniomis įvertinkite šio teiginio pagrįstumą senovės pasaulyje.

Šaltinis A. Iš Herodoto veikalo „Istorija“

Tuo tarpu barbarai, išplaukę iš Delo, priplaukdavo prie salų ir jose rinkdavo vyrus į kariuomenę ir imdavo jų sūnus įkaitais. Kai jie, plaukdami nuo vienos salos prie kitos, priplaukė Karistą, jo gyventojai nedavė jiems įkaitų ir atsisakė žygiuoti prieš savo kaimynus. Tai sakydami, jie turėjo galvoje Eretriją ir Atėnus. Tada persai juos apgulė ir niokojo jų laukus tol, kol tie pasidavė persams.

O eretriečiai, išgirdę, kad artinasi persų kariuomenė, paprašė atėniečių pagalbos. Atėniečiai neatsiakė pagelbėti. [...] Per šešias dienas abiejose pusėse žuvo daug karių. Septintą dieną Alkimacho sūnus Euforbas ir Kino sūnus Filagras — abu kilmingi eretriečiai — atidavė jį persams. Šie, įėję į polį, apiplėšė šventyklas ir uždegė, keršydami už Sarduose sudegintąsias šventovės, o gyventojus Darijaus įsakymu pavertė vergais.

Šaltinis B. Iš romėnų istoriko Tito Livijaus veikalo „Nuo Romos įkūrimo“

Kažkoks senis su visų savo netekčių žymėmis įsiveržė į miesto aikštę. Drabužiai jo buvo purvini, o kūnas dar šurpesnis: liesas ir išblyškęs kaip lavonas. Be to, dėl savo ilgų plaukų ir barzda apžėlusio veido jis atrodė it laukinis... Kažkas sakė, kad jis vadovavęs centurijai, o minioje žmonės su atjauta kalbėjo apie jo karinius apdovanojimus. Pats jis rodė randus, bylojančius apie daugelyje garbingų kovų gautas žaizdas, ir gautas iš priekio, į krūtinę. Žmonės klausinėjo, kas jam atsitiko, kodėl jis taip baisiai atrodo? Jis buvęs kareivis, atsakė... Vienąsyk jo ūkis buvęs nusiaubtas, pasėliai nuniokoti, sodyba sudeginta, turtas pagrobtas, gyvuliai išvaryti. Ir tokiu sunkiu metu iš jo buvo pareikalauta sumokėti mokesčius: jis prasiskolino. O tos skolos, be saiko išaugusios nuo palūkanų, pirmiausia surijo iš tėvo ir senelių paveldėtą žemę, o paskui ir visa kita, kas jam dar buvo likę.

Šaltinis C. Iš V. Rakučio knygos „Karo meno istorija“, 2010

Romos kariuomenė iki I a. po Kr. dažniausiai dalyvaudavo puolamuosiuose karuose, kurie tapo neatsiejama jos istorijos dalimi. Nuo karų priklausė visa Romos ekonomika: gyventojai keldavosi į užimtas teritorijas, vis didesnės įtakos ūkiui turėjo karo belaisviai – vergai. Sėkmingi karai kariams buvo pats trumpiausias būdas pakilti karjeros laiptais, kitiems gyventojų sluoksniams – apsirūpinti iki senatvės, todėl naujas karas greičiau džiugino nei liūdino romėnus, kurie sukūrė savitą kovojančios tautos filosofiją, turėjusią įtakos ir jos mentalitetui.

Kiek įmanoma išplėtus imperijos ribas, buvo pereita prie strateginės gynybos. I–II a. po Kr. kariuomenė toliau didėjo, tačiau netobulėjo. [...] Karyba apsiribojo išskirtinai valstybės sienų apsauga [...], todėl ir susidomėjimas ja gerokai atslūgo. Markui Aurelijui pradėjus į kariuomenę šaukti ir provincijų gyventojus, sumažėjo karių motyvacija, o iškeldinus ją į pasienį, karo tarnyba apskritai tapo nepopuliari.

2 tema.

Klasė	IV gimnazijos
Mokymo(si) turinio sritis	Tarptautiniai santykiai / Religija ir mentalitetai.
Programoje pasiekimų Nr.	30.1.5. Iššūkiai valstybingumui ir tarptautiniams santykiams XX a. pab. – XXI a. 30.2.1. Didžiosios Artimųjų Rytų monoteistinės religijos: judaizmo ir islamo religinių sistemų įtaka individo gyvenimui
Programos turinys	<p>Analizuojama naujoji pasaulio tvarka: Jungtinių Amerikos Valstijų dominavimas tarptautinėje sistemoje ir Kinijos iškilimas XXI a. Nagrinėjami teritoriniai bei etniniai konfliktai pokomunistinėje erdvėje. Aptariamas pasaulinis terorizmas ir tarptautinės bendruomenės kova su juo. Aptariama Džordžo Bušo (vyresniojo), Džocharo Dudajev, Michailo Gorbačiovo, Sadamo Huseino, Boriso Jelcino, Helmuto Kolio, Si Dzinpingo, Vladimiro Putino, Volodimiro Zelenskio svarba, analizuojant XX a. pab. – XXI a. tarptautinius santykius. Aiškinamasi al Kaido (al-Qaeda), Belovežo susitarimo, etninio valymo, Islamo valstybės, posovietinės erdvės, religinio fundamentalizmo, separatistų, Srebrenicos žudynių, užšaldyto konflikto sąvokų reikšmė aptariamose temose kontekste. Analizuojami tarptautinės tvarkos transformacijai XX a. pabaigoje ir tarpvalstybinių santykių raidai XXI a. reikšmingi įvykiai: Vokietijos susivienijimas (1990 m.), Persijos įlankos karas, Bosnijos karas, Čėčėnijos karai, Rugsėjo 11-osios teroristų išpuolis JAV (2001 m.), Afganistano karas, Rusijos agresija ir karas su Ukraina (nuo 2014 m.).</p> <p>/</p> <p>Aptariami Šventieji raštai kaip tikėjimo šaltiniai: atsiradimas ir pranašų vaidmuo. Įvertinama Toros ir Korano reikšmė tikinčiojo gyvenime: etiniai imperatyvai ir jų įtaka. Įvertinama Mahometo ir Mozės reikšmė monoteistinių religijų istorijos kontekste. Aiškinamasi Korano, mečetės, menoros, monoteizmo, mulos, patriarcho, pranašo, rabino, Senojo Testamento, sinagogos, sunos, šabo, šariato, Toros sąvokų reikšmė aptariamose temose kontekste [...].</p>

Teologas Hansas Kiungas teigia: „Nebus taikos tarp Pasaulio tautų be taikos tarp pasaulio religijų“. Kiek jūs pritariate išsakytam teiginiui? Remkitės pateiktais šaltiniais ir žiniomis.

Šaltinis A. Iš *Osamos bin Ladeno duoto interviu Pakistano laikraščiui „Aušra“, 2001 m.*

Amerika ir jos sąjungininkai žudo mus Palestinoje, Čėčėnijoje, Kašmyre ir Irake. Musulmonai turi teisę duoti atkirtį, puldami Ameriką. [...] Rugsėjo 11-osios išpuoliai buvo nukreipti ne prieš moteris ir vaikus. Tikrieji jų taikiniai buvo Amerikos karinės ir ekonominės galios simboliai. [...] Mes patys esame nužudymų, griovimo ir nusikaltimų taikiny. Mes tik ginamės. Tai yra gynybinis džihadas (šventasis karas). Mes norime apginti savo žmones ir savo žemę. Štai kodėl aš sakau – jeigu mes nebūsime saugūs, nebus saugūs ir amerikiečiai. [...] Amerikiečiai turi atminti, jog jie moka mokesčius savo vyriausybei, jie renka savo prezidentą, o jų vyriausybė gamina ginklus ir siunčia juos Izraeliui, ir Izraelis juos naudoja, žudydamas palestiniečius. [...] Visus vyriausybės veiksmus tvirtina Amerikos Kongresas, ir tai įrodo, kad visa Amerika yra atsakinga už nusikaltimus, vykdomus prieš musulmonus. Visa Amerika, nes ji išrinko Kongresą.

Šaltinis B. Iš *politologės Marijos Sajakaitės straipsnio „Musulmonas ir jo tapatybės konfliktai“, 2015 m.*

Ne paslaptis, kad Korane pateisinimą ir įkvėpimą savo mintims bei veiksams randa tiek būsimoji mirtininkas („Ir žudykite juos (daugiadievius), kur sutiksit, ir išvykite juos iš tenai, iš kur išvijo jus; juk suvedžiojimas blogiau nei žudymas! Ir nesikaukite su jais ties Uždraustąja mečete tol, kol jie nepradės kautis su jumis. Jeigu jie pradės kautis su jumis, tai žudykite juos: toks atpildas netikintiesiems!“ 2:191), tiek taikus, liberaliomis vertybėmis besivadovaujantis musulmonas („Kas nužudė sielą ne už nužudymą arba ne už gadinimą žemėje, tasai tarsi būtų nužudęs visą žmoniją. O kas sielą išsaugojo, tasai tarsi būtų išsaugojęs visą žmoniją“, 5:32).

Šaltinis C. Iš *interviu su kardinolu Michael Louis Fitzgerald, paskelbto Vatican News portale, 2019 m.*

Kai jo buvo paklausta, ką Katalikų Bažnyčia sako apie islamą, M. Fitzgeraldas prisiminė Vatikano II Susirinkimo mokymą [...], kad musulmonai, kaip ir mes, katalikai, tiki į vieną Dievą, kuris yra visagalis ir gailėstingas; kad musulmonus turime gerbti, nors jie netiki į Jėzaus Kristaus dieviškumą; kad daugelis jų gerbia Nekalčiausiąją Mergelę Mariją; kad turime Abraomą, kuris yra mūsų tikėjimo tėvas; kad turėtume išmintingai su jais bendradarbiauti ir kalbėtis vardan moralinių vertybių, teisingumo ir taikos.

„Pasitikėjimo vieni kitais stoka“, sakė kardinolas, atsakydamas į klausimą apie didžiausią iššūkį katalikų ir musulmonų santykiams [...]

Teroristinio judėjimo ISIS poveikis sąlygojo katalikų ir musulmonų suartėjimą. O ar maldos ir apmąstymai gali paskatinti katalikų ir musulmonų suartėjimą?

„Gali [...] reikia atsargumo, nes žodžiai gali ir išskirti; jie kartais būna kitaip suprantami. Tyla Dievo akivaizdoje kartais yra geriausias būdas būti vieningiems“.

3 tema.

Klasė	IV gimnazijos
Mokymo(si) turinio sritis	Visuomenė: socialinė struktūra, ekonomika, pamatiniai lūžiai.
Programoje pasiekimų Nr.	30.3.1. Senųjų civilizacijų socialinė-ekonominė struktūra: elitas ir vergovė, miestas ir stambūs ūkiai. 30.3.6. LDK socialinė-ekonominė struktūra XIV–XVIII a.: esminiai lūžiai, socialinės grupės ir jų santykiai. 30.3.3. Industrinė revoliucija ir visuomenės transformacija.
Programos turinys	Analizuojama prigimties reikšmė ir individo vieta socialinėje piramidėje. Nagrinėjama pasaulio stebuklų statyba: vergovė kaip senųjų civilizacijų ekonomikos pagrindas. Aptariami laisvųjų gyvenimo skirtumai: tarp aristokratijos, patricijų ir laisvųjų žemdirbių. Aptariama Aristotelio, Tiberijaus ir Gajaus Grakcho svarba, analizuojant Senųjų civilizacijų socialinę-ekonominę struktūrą [...]. Analizuojami asimetriniai socialiniai santykiai ir jų įtvirtinimas: tarp privilegijuotos bajorijos, silpnų miestų ir „tylinčios daugumos“. Nagrinėjama Valakų reforma: baudžiamosios ūkio našumo augimas ir javų eksportas. Aptariama socialinės tvarkos kritika ir lokalūs poslinkiai: tarp fiziokratų idėjų ir Paulavos respublikos. Aptariamas Bonos Sforcos, Jogailos, Kazimiero Jogailaičio, Onos Kotrynos Sanguškaitės-Radvilienės, Vytauto Didžiojo, Žygimanto Senojo vaidmuo LDK socialinės-ekonominės istorijos kontekste. Aiškinamasi agrarinės visuomenės, baudžiauninko, cecho, dešimtinės, feodo, inventoriaus, lažo, luomų, Magdeburgo privilegijos, natūrinio ūkio, palivarko, stambiosios žemėvaldos, trilaukės sėjomainos (trilaukio), valako, veldamų sąvokų reikšmė aptariamose temose kontekste [...]. Nagrinėjama industrinė revoliucija ir naujų technologijų vaidmuo ekonomikoje. Aiškinamasi socialinės struktūros kaita ir valstybės reakcija į kylančias problemas. Aptariamas naujų socialinių judėjimų formavimasis ir jų aplinkybės. Aptariama Henrio Fordo, Rozos Liuksemburg, Karlo Markso, Emelinos Penkherst (Emmeline Pankhurst), Adamo Smito reikšmė XIX a. visuomenės pokyčių kontekste. Aiškinamasi Bismarko socialinių reformų, buržuazijos , emancipacijos, feminizmo, konvejerinės gamybos, laisvosios rinkos, profesinės sąjungos, proletariato , socialinio draudimo, sufražizmo, vidurinėsios klasės sąvokų reikšmė aptariamose temose kontekste.

„Istorijos raidoje keitėsi visuomenės socialinės grupės ir tų grupių tarpusavio santykiai. Mažais žingsneliais buvo žengiama progreso link“. Įvertinkite šį teiginį remdamiesi pateiktais šaltiniais.

Šaltinis A. Iš Aristotelio veikalo „Politika“

Negalima įsivaizduoti šeimos, neturinčios darbo įrankių. Esama dvejopų įrankių: gyvų ir negyvų. [...] Vergas yra gyvas įrankis. Jei kiekvienas įrankis galėtų gavęs įsakymą pats atlikti darbą, jeigu šaudyklės austų pačios, [...] tada šeimos galva apsieitų be vergų. Yra viršesnių žmonių, kaip kad ir siela yra viršesnė už kūną. [...] Fizinių jėgų panaudojimas yra tai, ko geriausio gali tikėtis vergas: jie yra vergai iš prigimties. [...] Vergovė yra teisinga, nes naudinga patiems vergams.

Šaltinis B. Iš Surviliškio dvaro inventoriaus, 1668 m.

Surviliškio valstiečių prievolės, kaip į darbą turi eiti: nuo kiekvieno lažinio valako nuo švento Jurgio iki švento Martyno po 6 dienas, o nuo švento Martyno iki švento Jurgio po 4 dienas, moterys žiemą verpti nuo valako po dvi dienas kiekvieną savaitę, o vasarą, kai tik pradės pjauti, kiekvieną savaitę du gvoltai¹ prie pjūties, kiek yra namuose, išskyrus šeimnininkus ir mažą piemenuką. Samdomoji šeimyna laisva nuo gvoltų, nors jos kas kad ir daugiausia turėtų. Natūralių pajamų iš tų valstiečių nuo kiekvieno lažinio, sodybinio ir činšinio² valako, - rugių viena dėklinė statinė, avižų viena statinė tuo pat saiku, nuo kiekvieno valako vištgaidis kartu su rugiais, nuo valako linų ryšelis, kurį uolekčiu galima apimti, baravykų kapa arba 6 grašiai už kapą, kiaušinių nuo valako turi duoti 15 Velykoms.

¹ Gvoltas - valstiečių prievolės dvarininkui forma. Atliekama darbo dienomis per darbymetį.

² Činšas - feodalinė žemės renta, mokama pinigais arba natūra žemės savininkui baudžiauninkų ir laisvųjų žmonių (žemės laikytojų), valdančių žemę pagal činšo teisę.

Činšo nuo kiekvieno valako 40 lietuviškų grašių, medaus du bezmėnus arba du gorčius arba taip pat dvi kapas grašių už medų. Nuo činšinio valako činšo 8 kapos medaus, kaip nuo lažinių valakų. Sargyba – eilinė savaitinė, kiek sargų bus reikalinga. Pastočių – dvi į Vilnių arba kur lieps, nuo valako savo dienomis privalo atlikti.

Šaltinis C. Iš K. Markso ir F. Engelso „Komunistų partijos manifestas“, 1848 m.

Pereikime prie samdomojo darbo. Vidutinė samdomojo darbo kaina yra darbo užmokesčio minimumas, t. y. suma pragyvenimo reikmenų, būtinu darbininko, kaip darbininko, gyvybei palaikyti. Vadinasi, to, ką samdomasis darbininkas savo veikla pasisavina vos užtenka jo gyvybei reprodukuoti. Mes visai neketiname panaikinti šio asmeninio pasisavinimo darbo produktu, tiesiog skiriamu gyvybei reprodukuoti, pasisavinimo, nepaliekančio jokio pertekliaus, kuris galėtų sukurti valdžią svetimam darbui. Mes tenorime panaikinti skurdų šio pasisavinimo pobūdį, kai darbininkas gyvena tik tam, kad didintų kapitalą, ir gyvena tik tiek, kiek to reikalauja viešpataujančios klasės interesai. Buržuazinėje visuomenėje gyvasis darbas yra tik priemonė sukauptajam darbui didinti. [...] Kai tik fabrikantas baigia darbininką išnaudoti ir darbininkas gauna pagaliau savo darbo užmokestį grynais pinigais, jį užpuola kitos buržuazijos dalys – namų savininkas, krautuvininkas, lupikautojas ir t. t.

4 tema.

Klasė	IV gimnazijos
Mokymo(si) turinio sritis	Visuomenė: socialinė struktūra, ekonomika, pamatiniai lūžiai.
Programoje pasiekimų Nr.	30.3.9. Okupuotos Lietuvos visuomenės naikinimas, jo pasekmės ir vertinimai: Holokaustas, gyventojų deportacijos, kolektyvizacija.
Programos turinys	Nagrinėjamas Holokaustas okupuotoje Lietuvoje: kolaboravimas, prisitaikymas, gelbėjimas. Analizuojamas Lietuvos visuomenės sovietizavimas: masiniai trėmimai, kolektyvizacija ir jų ilgalaikės pasekmės. Analizuojami nacių ir sovietų nusikaltimų vertinimai šiandieninėje Lietuvoje. Aptariamos Dailios Grinkevičiūtės, Abraomo Suceverio, Onos Šimaitės patirtys Lietuvos visuomenės sovietinio ir nacistinio naikinimo kontekste. Aiškinamasi sovietinių gyventojų deportacijų, genocido, geto, GULAG, Holokausto, kolaboravimo, kolektyvizacijos, koncentracijos stovyklos, nacionalizacijos sąvokų reikšmė aptariamose temose kontekste. Aptariami ir analizuojami svarbūs okupuotos Lietuvos įvykiai: pirmieji masiniai sovietiniai trėmimai (1941 m. birželio 14–17 d.), Vilniaus geto likvidavimas (1943 m. rugsėjo 23 d.), masinė prievartinė kolektyvizacija Lietuvoje.

Portale *Bernardinai* rašoma: „Žydai Lietuvoje buvo ne tik persekiojami, išduodami ir žudomi, bet ir gelbstimi, slepiami, remiami ir ginami puikiai žinant, kad gresia žiauri bausmė – sušaudymas“.

Kiek šį teiginį pagrindžia pateikti istorijos šaltiniai?

Šaltinis A. Iš istoriko Arūno Bubnio straipsnio „Lietuvos kunigai – žydų gelbėtojai“

Anykščių klebonas Juozapas Čepėnas iki karo bolševikų buvo kalinamas Kauno sunkiųjų darbų kalėjime. Prasidėjus karui, kaliniai buvo išlaisvinti ir Čepėnas sugrįžo namo. Anykščių miesto žydai jau buvo suvaryti į getą. Tuomet kunigas kartu su rašytoju Antanu Vienuoliu - Žukausku nuvyko pas Utenos vokiečių komendantą užtarti žydų. Įpykęs komendantas paklausė Čepėno, ką jis veikęs bolševikų okupacijos metu. Kai pastarasis atsakęs, kad sėdėjo kalėjime, vokiečiai vėl paklausė, kiek rabinų važiavo pas bolševikų viršininkus gelbėti jo iš kalėjimo? Paskui, kiek atitokęs, komendantas pridūrė, kad jeigu kun. J. Čepėnas nebūtų bolševikų kalintas, tai už žydų gelbėjimo pastangas būtų uždarytas į getą kartu su žydais. Po karo kun. J. Čepėnas dar 8 metus kalėjo įvairiuose Rusijos lageriuose. Už pagalbą žydams buvo suimtas Tauragės apskrities Vainuto miestelio kunigas Dominykas Dundulis.

Šaltinis B. Iš prelado Mykolo Krupavičiaus rankraščio

Dusetose vokiečiai, suvarę žydus į getą, paliko juos saugoti lietuvių policijai. Policija leido jiems išeiti lyg dirbti pas ūkininkus. Žydai, pasinaudodami ta proga, savo vaikučius išslapstė pas ūkininkus. Sužinoję tai, vokiečiai įsakė tuoj surankioti visus žydus. Vienus surado, kitų ne. Vėliau paskelbė įsakymą grąžinti į getą visus žydų vaikus. Neklausantiems buvo paskelbta mirties bausmė. Nepaisant to, toli gražu ne visi vaikus grąžino. Paminėtina Lukošiuų šeima iš Bileišių kaimo, kuri negrąžino dr. Epšteino 2 metų dukrelės. Vokiečiai, tik kratą darydami, pas juos ją rado. Lukošiuonas buvo smarkiai nubaustas. Visi rasti žydų vaikai sunaikinti.

Šaltinis C. Atminimo lenta Šv. Ignoto gatvėje, Vilniuje

Šaltinis D. Iš Tomo Venclovos knygos „Vilniaus vardai“ apie Oną Šimaitę

1940 metais, įsidarbinusi Vilniaus universiteto bibliotekoje, ji iš nacių okupacinės valdžios gavo leidimą Vilniaus gete rinkti neva buvusių studentų negražintas knygas. Ji organizavo žydų vaikų gelbėjimą išnešdama juos pintinėse, parūpindavo getui maisto, pinigų, vaistų, padirbtų dokumentų. Buvo keturis kartus suimta, o ketvirtąjį – nuteista mirties bausme. Tik universiteto darbuotojų papirkti pareigūnai galiausiai pakeitė bausmę į kalinimą Dachau. Po karo apsigyveno Paryžiuje, kelis metus gyveno Izraelyje.

5 tema.

Klasė	IV gimnazijos
Mokymo(si) turinio sritis	Visuomenė: socialinė struktūra, ekonomika, pamatiniai lūžiai.
Programoje pasiekimų Nr.	30.3.10. (Po)sovietinė visuomenė ir jos transformacija XX a. pabaigoje.
Programos turinys	Nagrinėjamas 1990-ųjų virsmas ir naujos galimybės: „prichvatizacija“, privatizacija, rinkos ekonomika. Identifikuojamas „homo sovieticus“ palikimas ir nagrinėjamas pilietinės visuomenės kūrimasis. Aiškinamasi „blato“, deficito, „homo sovieticus“, laukinio kapitalizmo, liustracijos, nomenklatūros, perestroikos, „prichvatizacijos“, privatizacijos, posovietinės visuomenės, rinkos ekonomikos sąvokų reikšmė aptariamose temose kontekste. Aptariamas lito įvedimas kaip reikšmingas įvykis Lietuvoje (1993 m.).

„Lietuvos visuomenė perėjimą prie rinkos ekonomikos ir privatizacijos rezultatus vertina prieštaringai“.
Pagrįskite arba paneikite šį teiginį remdamiesi pateiktais šaltiniais ir žiniomis.

Šaltinis A. Iš Vytauto Landsbergio kalbos TV laidoje „Valstybės vadovo pozicija“, 1992 m.

Sąjūdis pradėjo reformas, kad būtų sukurta laisva ir atvira dorų žmonių visuomenė, vertinanti darbą ir šeimą, pati sau statanti gerovės ir santarvės pagrindus. Sąjūdis telkė Lietuvos darbui įvairių pažiūrų žmones, neatstumdamas nė komunistų, ir šitaip išryškino vienu nuoširdų atsivertimą, o kitų — klastą, sandėrius su SSKP, revanšo troškimą. Sąjūdis nubrėžė kryptį atkurti laisvos rinkos ekonomiką, vėl įtvirtinti privačią nuosavybę, grąžinti žemę Lietuvos ūkininkui ir šeimnininką — žemei, amatui, verslui.

Tačiau Sąjūdis nelaimėjo rinkimų į Lietuvos rajonų savivaldybes ir neįstengė jų paveikti, kad reformos vyktų tvarkingai ir teisingai, kad bendras Lietuvos žmonių turtas nebūtų išgrobstomas. [...] Sąjūdis nemeluos ir nežadės lengvos gerovės tuoj pat; priešingai — Sąjūdis kalbės visą tiesą apie neišvengiamus permainų sunkumus ir apie mūsų pačių ydas, kurios tuos sunkumus dar didina.

Šaltinis B. Iš interviu su Lietuvos jūsy laivininkystės vadovu Antanu Anilioniu, 1997 m.

Privatizacija turėjo įvykti. Keičiasi valdymo sistema, keičiasi ir požiūris į nuosavybę. Aš tikrai tikėjau, kad nebus taip skubama. Maniau, jog buvo gera proga ir labai pravartu pasimokyti iš kaimynų latvių ir estų patirties. Juk iš svetimų klaidų verčiau mokytis negu iš savų. Juolab, kad Lietuva privatizavimo srityje iki šiol neturi kuo pasigirti. Kol kas vyko ne privatizavimas, o valstybės turto švaistymas. Tačiau kas gali dėl to prieštarauti. Vyriausybė valdo valstybės turtą ir ji sprendžia, ką su tuo daryti... Aš esu samdytas žmogus, kuris tą valstybės turtą saugo. Kol esu valstybinis žmogus, aš tą darau... Aš visą savo gyvenimą atidaviau jūrai ir laivynui, ir savo rankomis to laivyno nenaikinsiu, nors tai man būtų naudinga. Pasitrauksiu tik tuomet, kai matysiu, jog nieko negaliu padaryti.

Šaltinis C. Iš doktorantės atlikto interviu su Jonavos r. kaimo gyventoju, 2021 m.

Informantas: Jau devyniasdešimt pirmais-antrais jau... Jau ir tos fermos, sugr... Jau pradėjo, kaip sako, Landsbergis sugriovė. Nu, sugriovė. Viską naikinti pradėjo: bac, bac – ir sugriuvo visa. Tas fermas visi išnešiojo po plytas nu, ūkius tuos sugadino, taip ir liko tušti. Kai pagalvoji, nu, kaip tai galėjo būt? Aš ir pats vežiau sau. Va tas va priestatas pas mane pastatytas iš tų pačių plytų. Nu, kai pradėjo žmonės visi imti, griaut, nu, tai kur dėsies? Nu, važiuoji, už dyką prisigriauni tų plytų.

Tyrėja: O vat Jūs kai sakėt Landsbergis, Jūs sakėt, kad kiti žmonės sakė, kad Landsbergis sugriovė, ar Jūs ir taip pats galvojat, kad Landsbergis sugriovė?

Informantas: Nu... Nu, kaip sugriovė? Jis tuo metu kaip ir valdžioj buvo. Nu, tai mes taip nusprendėm, kad čia jo. Nu, ir mano tokia nuomonė.